

OPONENTSKÝ POSUDEK

na diplomovou práci Martiny Miššíkové „Svět Harryho Pottera v překladu do češtiny a slovenštiny“, Ústav translatologie, Praha 2006

Martina Miššíková se ve své diplomové práci zabývá literárním překladem fantasy pro děti, tedy žánru, který v poslední dekádě prodělal i u nás bouřlivý vývoj. Živě si vzpomínám, jak před polovinou 90. let Ivan Adamovič konzultoval na FF UK svůj slovník českých autorů fantastických žánrů, zda tam má správně všechny literárně vědné termíny, a právě o termín „fantasy“, tehdy považovaný za cizorodý, se vedly spory; dnes je to už běžný, zažitý pojem. Autorka si zvolila k analýze první tři díly knižní série o Harrym Potterovi, a dlužno říci, že to byla dobrá volba, k níž ji rozhodně nevedla jen mediální sláva dotyčných knih: díla J. K. Rowlingové, i kdyby tak proslulá nebyla, by se k podobnému zkoumání hodila ideálně, protože v sobě koncentrují všechny překladatelské problémy pro daný žánr typické.

Mezi těmito problémy logicky nejvíce vynikají překlady „mluvících jmen“, neologismů a jiných novotvarů, jež s sebou nese jev pro fantasy (a někdy i pro jiné fantastické literární žánry) typický, totiž přítomnost druhotného, „vymyšleného světa“ oplývajícího vlastními pojmenováními a rekvizitami.

K tomuto účelu provedla autorka rozsáhlou excerpci a komparaci „reálií“ z tří dotyčných knih a jejich porovnání v originálu a v překladech do češtiny a slovenštiny. Tyto pojmy také velice účelně a přehledně rozdělila do jednotlivých tematických kategorií. Už toto množství práce by samo o sobě bylo dosti působivé, ale samozřejmě že by neobstálo, aniž by autorka udělala další krok a díky „vytěženě“ surovině dospěla k logickým a přehledným závěrům, zobecněním a hodnocením obou překladů. Naštěstí se tak stalo – a musím říct, že až na naprosté drobnosti mohu se závěry a hodnoceními M. Miššíkové souhlasit.

Autorka prokázala nemalou znalost problematiky jak samotného žánru fantasy, tak i překladů z něj, a velice správně ve své práci tuto znalost aplikuje i na konkrétní situaci: mám na mysli například její nikterak samozřejmou povědomost toho, jak dotyčný český překlad ovlivnila specifická situace, v níž vznikl. To, že zatímco vydání v Albatrosu posunulo překlad zcela logicky blíže k pohádkovosti (generalizace žánrových termínů, jako jsou „zombie“ či „gnóm“ na dětskému příjemci přizpůsobené „oživé nebožtíky“ a „trpaslíky“), kdyby překlad vznikl v nakladatelství na fantasy specializovaném, bezpochyby by řešení týchž problémů byla zcela odlišná. To je vědomost, kterou člověk z praxe přirozeně získá dlouholetým pobytem v daném prostředí, ale u diplomanta taková znalost jistě samozřejmě není a v tomto případě svědčí o pečlivém ponoru do problematiky, jak teoretické, tak praktické.

Jakým přínosem může tato práce být pro teorii překladu, to se jako člověk z praxe neodvažuji odhadovat (i když už jen sám výsledek zmíněné excerptce bezpochyby přínosem je, kdyby nic jiného, pak prostě tím, že někdo dal dohromady zdroje k dalšímu výzkumu, které tu předtím jednoduše nebyly). Tím více si ale troufnu tvrdit, že dotyčná diplomová práce může být velkým přínosem pro autorku samotnou jako potenciální či začínající překladatelku. O tom jsem přesvědčen především proto, že, nakolik jsem schopen poznat a oprávněně tvrdit, při hodnocení jednotlivých překladatelských řešení prakticky vždy nachází a určuje lepší variantu a je s to precizně formulovat, proč tato varianta lepší je. Ba dokonce nejednou nachází v překladech

nedostatky (případ, kdy český i slovenský překlad přehlédly, že slovo ERISED je pouhou inverzí slova DESIRE) a je s to i přispěchat s vlastním a lepším řešením. To samozřejmě ještě není pevnou zárukou, že právě tak bude autorka s to se chovat ve vlastní překladatelské praxi. V té bohužel ani ten nejpečlivější překladatel nemá na jednotlivá řešení tolik času, kolik jim posléze může věnovat kritik či teoretik. Nicméně právě tak nemám důvody nevěřit, že Martina Miššíková bude kromě analýzy či rozboru schopna dle stejných zásad a znalostí i vlastní překladatelské činnosti.

Také nemohu neocenit, že práce je napsána kultivovaným jazykem a mé redaktorské oko v ní našlo toliko jediné výraznější reziduum z autorčiny mateřštiny, totiž že „ink“ není česky „atrament“, avšak „inkoust“. A protože mě autorka na jiných místech stokrát přesvědčuje, že se v dotyčných žánrech dobře vyzná, jsem také zcela disponován považovat za pouhé překlepy některé nepřesnosti ve jménech (nikoli „H. O. Lovecraft“, ale „H. P. Lovecraft“, nikoli Neil „Gaimen“, ale Gaiman, nikoli Robert „Aspin“, ale Asprin). A rovněž tak, protože mě autorka přesvědčila, že heuristicky pro zdar své práce udělala hodně, jsem zcela ochoten jí odpustit, že na jednom místě zřejmě omylem přejmenovala mou oblíbenou redaktorku a váženou někdejší nakladatelskou kolegyni z Jiřiny Novotné na „Novákovou“.

Je víc než přirozené, že když se někdo v určitém úzce vymezeném oboru či v tomto případě „subžánru“ pohybuje dostatečně dlouho, je pak s to najít drobnější nesrovnalosti prakticky v jakémkoli textu do něj spadajícím. Tudíž i já bych mohl vytknout drobnosti, například že citace z Tolkienova zásadního eseje On Fairy Stories bylo lze uvést nikoli obchvatem přes Clutovu Encyklopedii fantasy, ale rovnou z českého vydání; to je však poněkud utajeno v ne dvakrát povedeném a nyní již těžko dostupném vydání Tolkienových Pohádek dnes už umrlého nakladatelství Winston Smith – a „formát“ citace nic nemění na podstatě věci.

Celkově tedy mohu shrnout, že diplomová práce Martiny Miššíkové se vyznačuje obšírnou znalostí problematiky, dobrou vyvážeností teoretického fundamentu i vlastního výzkumu, nezbytnou důkladností v práci se zdroji, ale i dostatečnou odvahou k vlastním hodnocením a závěrům. Pro překladatele dětské fantasy (mezi něž se počítám i já) může bezpochyby být přínosem, protože i když praktický překladatel volí většinu řešení přirozeně spíše intuitivně, jejich pozdější rozbor, kvantifikace či shrnutí mu může mnoho říct nejen o jeho již odvedené práci, ale také mu s ní napomocť do budoucna.

Navrhovaný stupeň hodnocení: 1

Praha, 9. 9. 2006

Richard Podaný